

לבריות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

וילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

דף ל'

סיום ספר תורה

לדעת רב – הכותב ספר תורה ובא לסיימו מסיים

אפילו באמצע הדף.

ומסקנת הסוגיה, שדווקא את ארבעת החומשים

ראשונים שבתורה, רשאי לסיים באמצע הדף,

אבל את החומש האחרון שבתורה, אין לסיים

באמצע הדף, ואם רואה, שלפי דרך כתיבתו,

יסיים את התורה באמצע הדף, יקצר כל שורה,

יותר מקודמתה, ועל ידי זה יוסיף שורות, עד

שיגמר הספר בסוף הדף.

לדעת רבנן – אף שאין לסיים את התורה באמצע

הדף, אבל כשמסיים בשורה אחרונה, רשאי

לסיים אפילו באמצע השורה.

ולדעת רב אשי – יש לסיים את התורה בדווקא

באמצע השורה [האחרונה של הדף], וכן הלכה.

שמונה פסוקים [אחרונים]

שבתורה יחיד קורא אותם

רש"י מפרש : שאדם אחד קורא את כל שמונה

פסוקים אלו בלא הפסקה, ולא יקראו שנים, זה

ארבעה פסוקים, וזה ארבעה פסוקים.

ותוס' מפרשים : שאחד קורא את הפסוקים, ולא יקרא

עמו שליח ציבור. והטעם ששונה קריאת פסוקים

אלו מקריאת שאר התורה, כי שונה כתיבת

פסוקים אלו מכתיבת שאר פסוקי התורה-

- לדעת רבי יהודה או רבי נחמיה, יהושע כתבם.

- ולדעת רבי שמעון משה כתבם בדמע, ולא ככל

שאר התורה.

אמר רבי יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב :

הלוקח [=קונה] ספר תורה מן השוק, הרי הוא

כחוטף מצוה מן השוק.

אבל אם כתבו בעצמו, מעלה עליו הכתוב, כאילו

קיבלו מהר סיני.

ואמר רב ששת :

אם הגיה אפילו אות אחת בספר תורה, מעלה

עליו כאילו כתבו.

מדיני כתיבת ספר תורה

א. רוחב הדפים [=טורים].

הכותב ספר תורה, לא יעשה דפים [=טורים]

רחבים מדאי, כי כשהשורות ארוכות יותר מדאי,

כשהקורא גומר שורה, ובא להתחיל שורה

חדשה, הוא מתבלבל בין השורות, [=מפני שעיניו

משוטטות].

וכן לא יעשה דפים צרים מדאי, מפני שכשהדפים

קצרים הם, נראים כאגרת.

והשיעור שיש לעשות את הדפים הוא, שתהיה כל

שורה כאורך שורה שכתוב בה, "למשפחותיכם

למשפחותיכם למשפחותיכם".

וכל זה בתחילת הספר או באמצע הספר, אבל

בדף האחרון של הספר, מאחר שצריך לסיימו

בשורה אחרונה [כמבואר לעיל], אם לא נשאר לו

כדי כתיבת דף ברוחב הנ"ל, רשאי לכתוב דף צר

יותר, ואפילו מילה אחת בכל שורה, כדי שיגמור

את הספר בשורה אחרונה של הדף.

ב. גודל היריעות.

יריעות ספר התורה מחוברות זו לזו בתפרים, ולפיכך, אין לעשות יריעות קצרות של שני דפים [או דף אחד], שעל ידי כן יתרבו התפרים שבין היריעות, וכמו כן אין לעשות יריעות ארוכות של תשע דפים או יותר, כי בכך התפרים שבין היריעות מתרחקים אלו מאלו, ואין התפרים יפים אלא כשאינם מרובים יותר מדאי, ולא כשהם מרוחקים יותר מדאי אלו מאלו, אלא יעשה יריעות שהם **בין שלושה דפים לשמונה דפים**.

נזדמנה לו יריעה בשיעור של תשעה דפים, וצריך לקצרה, לא יעשה ממנה יריעה אחת של שלשה דפים, ויריעה אחת של ששה דפים, אלא יעשה ממנה יריעה אחת של ארבעה דפים, ויריעה אחת של חמישה דפים, כדי שלא תהא זו יתירה על זו יותר מדאי.

ג. שיעור הגליון [=המקום החלק בלא כתב].

מעל כל הכתב – בספר תורה מניח חלק כשיעור שלוש אצבעות. ובחומשים [העשויים בגליון כספר תורה] די להניח חלק כשיעור שתי אצבעות.

מתחת כל הכתב – בספר תורה מניח חלק כשיעור טפח. ובחומשים די להניח חלק כשיעור שלוש אצבעות.

בין דף לדף – בספר תורה מניח חלק, כשיעור מלא ריוח של רוחב שתי אצבעות. ובחומשים די להניח חלק כשיעור מלא ריוח של רוחב אגודל.

בין שורה לשורה – מניח רווח חלק כמלא שורה.

בין מילה למילה – מניח רווח חלק כמלא אות קטנה.

בין אות לאות – מניח רווח חלק כמלא חוט השערה.

ומכל מקום, אל ימעט אדם את הכתב, [לעשותו באחת השורות קטן משאר השורות], כדי להניח את הגליון בשיעור הנ"ל, [למעלה, או למטה, או בין השורות, או בין הפרשות].

מתחילה הבנתי, שכך ביאור הדין הזה, שכל השיעורים הנ"ל הם לכתחילה, אולם בדיעבד, אם ארע שכבר כתב, ולא הניח גליון כל כך, [למעלה, או למטה, או בין השורות, או בין הפרשות], לא ימעט את מה שכתב, [על ידי מחיקה וכתובה קטנה], כדי להוסיף על הגליון, כדי שיהיה רווח כראוי. אולם יותר מסתבר, שאין הדין הזה מדבר אחר כתיבת האותיות, אלא קודם לכן, שלא יכתבם קטנות מחמת הגליון. ויל"ע בזה.

ד. כתיבה בגליון שבין הדפים.

נזדמנה לו מילה של חמש אותיות בסוף שורה, ואין לו מקום לכתוב כולה בתוך הדף. אם נשאר לו מקום כתיבת שלוש אותיות בתוך הדף, כותב שלוש אותיות בתוך הדף, ושתיים בגליון שמחוץ לדף. אבל אם נשאר לו בתוך הדף רק כדי כתיבת שתי אותיות, לא יכתוב את המילה באותה שורה על ידי כתיבת שלוש אותיות בגליון שחוץ לדף, אלא יכתוב כולה בשורה הבאה.

ואף מה שהותר, לכתוב שתי אותיות בגליון שחוץ לדף, אין זה אלא ממילה של חמש אותיות, אבל אם נזדמנה לו מילה של שתי אותיות, לא יכתוב כולה בגליון שחוץ לדף באותה שורה, אלא בשורה הבאה.

טעות [של שכחה] בכתיבת השם

לדעת רבי יהודה – הכותב ספר תורה, ודילג בכתיבה את אחד מהשמות [הקדושים] שבתורה, ימחק את המילה שכתב באותו מקום, [כלומר את המילה שהשם היה צריך להיות כתוב לפניה], ומחיקה זו תהא על ידי גירוד האותיות אחר שיבשו, שכך היא מחיקה יפה, ויכתוב על המקום הזה את השם, ואת המילה שמחק יכתוב [=יתלה] בין השורות, מעל המקום שהיתה צריכה להיות בשורה, [כלומר מעל המילה שאחר השם].

ולדעת רבי יצחק – אמנם מוחק מילה לכתוב את השם ואת המילה כותב [=תולה] בין השורות כנ"ל, אבל המחיקה אינה צריכה להיות דווקא על ידי גירוד האותיות אחר שיבשו, כי גם על ידי מחיקת האותיות בעודן לחות היא כשרה לכך, וכותב את השם על מקום המחיקה, אף על פי שאין המחיקה טובה כל כך כגירוד. [וכן פסק רבה בר בר חנה בשם רבי יצחק בר שמואל].

ולדעת רבי יוסי – אין צריך למחוק דבר, אלא כותב [=תולה] את השם עצמו בין השורות, מעל

המקום שהיה צריך להיות כתוב בשורה. [וכן

פסק רב חננאל בשם רב].

ולדעת רבי שמעון שזורי – כל השם כולו תולים, אבל מקצתו אין תולים, [כלומר אם שכח לכתוב שם שלם, תולה את כולו בין השורות, אבל אם שכח לכתוב חצי שם, לא יתלה חציו בין השורות].

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר – אין כותבים את השם לא על מקום הגירוד [כדעת רבי יהודה], ולא על מקום המחיקה [כדעת רבי

יצחק], ואין תולים אותו [כדעת רבי יוסי או

כדעת רבי שמעון שזורי], אלא **גונזים את כל**

היריעה.

בן פקועה

הלכה היא, שהשוחט בהמה מעוברת, בשחיטתה נותר עוברת באכילה, ואפילו הוא חי, ואין צריך לשוחטו כדי לאוכלו, אלא בכל דרך שימיתוהו,

הוא מותר באכילה, [וזהו הנקרא בן פקועה].

אמנם, **לדעת חכמים**, [במסכת חולין], אף שכן הוא דין התורה, מדברי חכמים, אם אחר שחיטת אמו הלך על גבי קרקע, יש לשוחטו.

אבל **רבי שמעון שזורי** חולק על כך ואומר, שאפילו הוא בן כמה שנים, וחורש בשדה,

שחיטת אמו מתירה אותו, ובכל אופן שימות,

הוא מותר באכילה. ואמר זעירי אמר רבי חנינא,

הלכה כרבי שמעון שזורי.

נתינת גט בלא אמירת "תנו"

במסכת גיטין מבואר, שאין כותבים גט לאשה, עד שיצווה הבעל שיכתבו ושיתנו לה, ואם היה

יוצא למקום סכנה, ואמר כתבו גט לאשתי, אף

על פי שלא פירש לתת לה, כותבים ונותנים לה,

כי מאחר שגילה דעתו שיכתבו לה גט מן הסתם

כוונתו שגם יתנו לה כדי שלא תהא זקוקה ליבום

ורק מחמת פחדו שכח לפרש את הנתינה.

ומתחילה היו אומרים שבכלל דין זה, היוצא

בקולר [שנגזר דינו למות ויוצא להריגה], והמפרש

להפלגה בים, והיוצא למדבר בשיירה.

ורבי שמעון שזורי הוסיף, שגם חולה מסוכן הוא

בכלל זה. ואמר רבי יוחנן שהלכה כרבי שמעון

שזורי.

האמנת עם הארץ על הפרשת תרומה

תקנת חכמים היא, שאף על פי שרוב עמי הארץ

מעשרים את תבואתם, מאחר שמקצתם אינם

מעשרים, הלוקח [=קונה] מהם תבואה, מעשרם

דמאי, [כלומר מחמת הספק, הוא מפריש

מהתבואה תרומות ומעשרות, כדי שתצא

התבואה בודאי מהיות טבל, ורק תרומה ותרומת

מעשר האסורות לישראל באכילה נותן לכהנים,

אבל את המעשרות המותרות לישראל באכילה,

אינו צריך לתת ללוי ולעני, אלא אוכלם בעצמו].

ואם שכח הקונה, ולא הפריש תרומות ומעשרות

מהדמאי, והגיעה שבת, מאחר שאי אפשר

להפריש תרומות ומעשרות בשבת, הקלו חכמים

משום עונג שבת, שהקונה ישאל את המוכר, האם

עושה עונג שבת, ואם יאמר לו שעושה עונג, לאכול

מהתבואה בשבת. [ובמוצאי שבת יעשר]

ולדעת רבי שמעון שזורי, יש אופן נוסף, שהקלו

חכמים להאמין לעם הארץ שאומר שעושה את

תבואתו, והוא, כשהקונה ממנו הפריש תרומות

ומעשרות מהדמאי, וחזרה תרומת מעשר, [שהיא

אחד ממאה מכל התבואה], ונפלה לתוך החולין,

ותרומה [בשיעור כזה], הנופלת לחולין, אוסרת

את כל התערובת, ומשום הפסד כל התבואה,

הקלו חכמים להאמין לעם הארץ, שאם יאמר,

שהפריש כבר תרומות ומעשרות מהתבואה,

מאמינים לו שהכל היה חולין, והכל מותר

באכילה. ואמר רבי יוחנן שהלכה כרבי שמעון

שזורי.

שנת המעשר לעניין פול המצרי [=שעועית]

כלל בידנו, שאין תורמים ומעשרים מתבואת שנה

זו על תבואת שנה אחרת, שנאמר, "עֲשֹׂר תְּעַשֹּׂר

אֶת כָּל תְּבוּאֹת זְרָעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה", כל

שנה מעשרותיה מתבואתה.

ויש חילוק בין מיני התבואה לעניין שנת המעשר.

בירקות הדבר תלוי בלקיטה, שכל הנלקטים

באותה שנה הם תבואת שנה אחת, אפילו אם לא

השרישו באותה שנה, [כגון אחד השריש באלול, ואחד בתשרי, ונלקטו שניהם בתשרי]. ובקטניות הדבר תלוי בהשרשה, שכל שהשרישו באותה שנה הם תבואת שנה אחת, אפילו אם לא נלקטו באותה שנה, [כגון שניהם השרישו באלול, זה נלקט באלול, וזה נלקט בתשרי].

ולעניין פול המצרי, [=מין קטנית ששמו שעועית], אם נזרע לגדל ממנו ירק, דינו כירקות, ששנתם נקבעת לפי לקיטתם. ואם לא נזרע להיות ירק, דינו כשאר קטניות, ששנתם נקבעת לפי השרשתם.

ולדעת רבי יוסי בר כיפר משמו של רבי שמעון שזורי, אם נתערבו פול המצרי משני שנות מעשר, [כגון שמקצתו השריש לפני ראש השנה, ומקצתו לאחר ראש השנה, ולקט הכל ביחד], מערב הכל יחד יפה יפה, ותורם מתוך התערובת על הכל, כי מאחר שהכל מעורב יפה, נמצא שגם בתרומה יש תערובת כמו בנתרם, ונמצא שתורם מהחדש על החדש, ומהישן על הישן, ותיקן את התבואה.

דף ל"א

אופן מדידת השידה

שנינו במסכת כלים, שכלי עץ גדולים, שיש בהם מקום כדי להחזיק ארבעים סאה של לח [=נוזלים], שהוא שיעור מקום החזקת שני כורים יבש, יצאו מתורת כלים לקבלת טומאה, וטהורים מלקבל טומאה. ונחלקו חכמים באופן מדידת הדבר לעניין שידה גדולה.

< **מחלוקת אחת לעניין עובי הדפנות:**

לדעת בית שמאי – השידה נמדדת מבפנים, כלומר רק אם חללה הפנימי בפני עצמו מחזיק ארבעים סאה, אינה מקבלת טומאה.

ולדעת בית הלל – השידה נמדדת מבחוץ, כלומר עובי הדפנות נמדד עמה, כאילו היה גם הוא חלל, ואם בחלל כזה ניתן להחזיק ארבעים סאה, השידה טהורה מלקבל טומאה.

< **מחלוקת שניה לעניין תחתית השידה.**

לדעת תנא קמא – הכל מודים, שהרגלים, [שהם יותר עבים מהדפנות] וכן **הלבזבזין,** [=מסגרת שסביב לפי השידה, שהיא יותר עבה מהדפנות], **אינם נמדדים עם השידה,** ורק אם בלעדיהם יש בשידה ארבעים סאה, השידה טהורה מלקבל טומאה.

ולדעת רבי יוסי – הכל מודים, שעובי הרגלים ועובי הלבזבזין נמדד עם השידה, ורק האויר שבין הרגלים מתחת לקרקעית השידה, אינו נמדד עם השידה, [ואין לומר רואים כאילו שולים יורדים עד סוף הרגלים].

ולדעת רבי שמעון שזורי – אם היו הרגלים גבוהות טפח, [שהוא מקום חשוב], אין האויר שביניהן נמדד. אבל אם **אינן גבוהות טפח, מודדים גם את האויר שביניהן,** ואם יחד עמו יש בשידה כדי לקבל ארבעים סאה, השידה טהורה מלקבל טומאה.

<< ולדברי רב פפא, על דין זה אמר רבין בר חיננא אמר עולא אמר רבי חנינא שהלכה כרבי שמעון שזורי, ולא עוד אלא שכל מקום ששנה רבי שמעון שזורי הלכה כמותו.

יין שמן ודבש מי מהם נחשב משקה

בכמה מקומות נאמרו דינים בעניין המשקים, [ואחד מהם הוא, שלעולם המשקים נעשים ראשון לטומאה, ואפילו נטמאו משני לטומאה].

לדעת רבי שמעון שזורי – היין נחשב משקה, אבל שמן ודבש אינם נחשבים משקה.

ולדעת רבי מאיר – שמן נחשב משקה. [ולכאורה גם היין, אבל הדבש אינו משקה].

ולדעת חכמים – אף הדבש נחשב משקה, [וכל שכן שהשמן והיין נחשבים משקה].

<< ולדברי רב נחמן בר יצחק, על דין זה אמר רבין בר חיננא אמר עולא אמר רבי חנינא שהלכה כרבי שמעון שזורי, ולא עוד אלא שכל מקום ששנה רבי שמעון שזורי הלכה כמותו.

פעם אחת נתערב לרבי

שמעון שזורי טבל בחולין

פירוש ראשון של רש"י.

כשמתערב טבל של דמאי בחולין, אי אפשר להפריש תרומות ומעשרות מהתערובת, שמא תורם מהחולין שבתערובת, שהם פטורים מתרומות ומעשרות, על הטבל החייב בהם, וכלל בידינו, שאין תורמים מדבר הפטור על דבר החייב, ולכן **יש להביא תבואה אחרת**, שהיא **חייבת בתרומות ומעשרות כמו הטבל של הדמאי**, ולתרום ממנה על כל החיוב, [כלומר עליה ועל הטבל].

ללשון ראשון – דעת רבי טרפון, שמדין תורה דמאי פטור ממעשרות, כי רוב עמי הארץ מעשרים הם, ואין חיובו אלא מדברי חכמים, ולפיכך **יש לקנות תבואה מעם הארץ, שגם היא דמאי, ודינה כמו הדמאי הראשון**, שחיובם מדברי חכמים ולא מדברי תורה, ויתרום מהאחרונה, עליה, ועל הדמאי הראשון. **אבל אין לקנות תבואה מגויים**, להפריש ממנה את התרומות ומעשרות, כי לדעת רבי טרפון, **תבואת גויים חייבת במעשרות מדין תורה**, כי אינם מפקיעים את הארץ מקדושתה [=אין קניין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר], ואם כן, אינה כדמאי החייב במעשרות מדברי חכמים בלבד.

וללשון שני – דעת רבי טרפון, שמדין תורה, הדמאי חייב במעשרות מספק, כי מחצה מעמי הארץ מעשרים, ומחצה אינם מעשרים, ולפיכך **אין לקנות תבואה מעם הארץ ולתרום ממנה**, אף על פי שגם היא דמאי, כי יתכן שבאמת תבואה אחת לא נתעשרה ביד עם הארץ וחיבת מהתורה, ותבואה אחת כבר נתעשרה ביד עם הארץ ופטורה מהתורה, ואין לתרום מהפטור על החיוב. **אבל יש לקנות תבואה מגויים**, ולתרום ממנה כי לדעת רבי טרפון **תבואת גויים פטורה ממעשרות מדין תורה**, כי הם מפקיעים את הארץ מקדושתה [=יש קניין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר], ואם כן, **הרי היא כדמאי החייב במעשרות מדברי חכמים בלבד**.

פירוש שני של רש"י.

כשמתערב טבל בחולין, אפילו הוא טבל גמור, מהתורה כל שהחולין מרובים עליו, **הטבל בטל בהם**, אלא שחכמים החמירו ואמרו, שהטבל אינו בטל, וצריך להפריש עליו תרומות ומעשרות.

ומאחר שאי אפשר להפריש עליו מהתערובת, כי יתכן שמפריש מהחולין שבה, **יש להביא תבואה אחרת**, שהיא חייבת בתרומות מדברי חכמים, ולהפריש ממנה, עליה, ועל זו שנתערבה בחולין.

ללשון ראשון – דעת רבי טרפון שדמאי הוא תבואה החייבת בתרומות ומעשרות מדברי חכמים כנ"ל, ולכן יביא דמאי. אבל לא יביא תבואת גויים כי היא פטורה אף מדברי חכמים כנ"ל.

וללשון שני – דעת רבי טרפון שתבואת גויים היא תבואה החייבת בתרומות ומעשרות מדברי חכמים כנ"ל, ולכן יביא תבואת גויים. אבל לא יביא דמאי כי אינו חייב מדברי חכמים אלא חייב מהתורה מספק כנ"ל.

<< ולדעת רבין בר חיננא אמר עולא אמר רבי חנינא, הלכה כדין הנ"ל, מפני שאמרו רבי שמעון שזורי, ולדעה זו, כל מה שאמר רבי שמעון שזורי במשנה או בברייתא, הלכה כמותו.

יריעה שיש בה קרע

אם נקרע גליון של ספר תורה [למעלה או למטה], ונמשך הקרע מהגליון לתוך הכתב, ונכנס לתוך הכתב שתי שורות [בין האותיות], **יתפור את הקרע**, והספר כשר.

ואם נכנס הקרע לתוך הכתב שלוש שורות, כשהקלף נראה כישן מחמת שעבדו אותו בעפצים המשחירים אותו, הקרע בו מגונה יותר, ואין לתפור את הקרע, **אלא לגנוז את כל היריעה**.

אבל כשהקלף נראה כחדש, כי לא תקנו אותו בעפצים, **יתפור את הקרע**, והספר כשר.

וכשנמשך הקרע מהגליון לתוך היריעה יותר משלוש שורות, אבל לא היה הקרע בין האותיות בדף, אלא בין דף לדף, או בין שורה לשורה, ספק בגמרא אם יתפור או לא.

וכל התפירות הללו אינן כשרות אלא בגידים, [שתופרים בהן את היריעות זו לזו], אבל לא יתפור את הקרעים בגרדין [=חוטים הנמשכים מהבד].

אופנים שכשרים בכתבת מזוזה

א. שתיים שתיים.

לדברי רבי זעירי אמר רב חננאל אמר רב: מזוזה שכתבה שתיים שתיים, כלומר, שכתב את השורות קצרות, בכל שורה שתי מילים, הרי זו כשרה.

ב. שתיים שלוש ואחת.

לדברי רב נחמן בר יצחק ולדברי רבה [וי"א רב אחא] בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מזוזה שהיו שורותיה שתי מילים שלוש מילים ומילה אחת כסדר הזה כשרה משום שבכך היא נעשית ככתבת שירת אז ישיר ונאה למזוזה להיות כתובה כמו שירה [ודווקא במזוזה היא כשרה כן אבל הכותב את הפרשות הללו בספר תורה ככתבת שירת אז ישיר הספר פסול].

שתיים שתיים	שתיים שלוש ואחת
וְהָיוּ הַדְּבָרִים	וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר	הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי
אֲנֹכִי מְצַוְּךָ	מְצַוְּךָ

אופנים שאין לכתוב מזוזה

א. כקובה.

לדעת רבי יוחנן, אין לכתוב מזוזה שיהיו שורותיה כקובה, כלומר כאהל, שהוא רחב מלמטה וצר מלמעלה, דהיינו שיהיו שורותיה, מילה אחת, שתי מילים, ושלוש מילים, כסדר הזה.

ב. כזנב.

ולדעת רבי יוחנן, אין לכתוב מזוזה שיהיו שורותיה כזנב, שהוא רחב מלמעלה וצר מלמטה, דהיינו שיהיו שורותיה, שלוש מילים, שתי מילים, ומילה אחת, כסדר הזה.

כקובה	כזנב
וְהָיוּ	וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה	אֲשֶׁר אֲנֹכִי
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ	מְצַוְּךָ

כתיבת סיום המזוזה

הפסוק האחרון שבמזוזה הוא, "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנִיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם כְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ".

ולדעת רב חסדא, אין לכתוב בשורה האחרונה של המזוזה, אלא את שתי המילים הללו, "עַל הָאָרֶץ".

- **ללשון ראשון**, כותבים מילים אלו בסוף השורה האחרונה, באופן שהמילה "הַשָּׁמַיִם", נכתבת מעל המילה "הָאָרֶץ", כי לדעה זו, כוונת הכתוב היא, שכשם שהשמים גבוהים על הארץ, כך יאריכו ימיכם.

- **וללשון שני**, כותבים מילים אלו בתחילת השורה האחרונה, באופן שהמילה "הַשָּׁמַיִם", נכתבת בריחוק מהמילה "הָאָרֶץ", כי לדעה זו כוונת הכתוב היא, שכשם שהשמים רחוקים מן הארץ, כך יאריכו ימיכם.

לשון ראשון	אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם כְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ
לשון שני	אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם כְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ

כריכת המזוזה

רבי חלבו ראה, שרב הונא היה גולל את המזוזה משמאל לימין, כך ששורה ראשונה, שהיא, "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", תחילת גלילתה היה מ"אחד" וסוף הגלילה "שמע".

דף ל"ב

מדיני כתיבת המזוזה

אמר רבי שמעון בן אלעזר: רבי מאיר (א) היה כותב את המזוזה על דוכסוסטוס [=קלף שלא נקלף]. (ב) וכותבה כמין דף, [כלומר כעין דף של ספר תורה שהוא ארוך וצר]. (ג) ועושה רווח [בגליון] מלמעלה ומלמטה. (ד) ועושה את הפרשיות פתוחות [שהרווח שבשורה האחרונה של כל פרשה נמשך עד סוף השורה, ואינו כותב באותה שורה דבר נוסף לסתום את הרווח, (וראה להלן פירושים נוספים)].

ואמר לו רבי שמעון בן אלעזר לרבי מאיר, מה הטעם שאתה עושה את הפרשיות פתוחות, והלא בתורה הן סתומות, [שהרווח שאחר "בשעריך" אינו נמשך עד סוף השורה, אלא סתום הוא, שאינו אלא באמצע השורה, אבל אחריו יש כתב בהמשך השורה, (וראה להלן פירושים נוספים)].

וענה לו רבי מאיר, שהוא עושה את הפרשיות פתוחות, הואיל ושתי פרשיות אלו אינן סמוכות בתורה זו לזו, [שמע בפרשת ואתחנן והיה אם שמוע בפרשת עקב], לפיכך יש לעשות פתוחות שהרי כל אחת היא לעצמה.

ואמר רב חננאל אמר רב, שהלכה כדין גי' הנ"ל שצריך להניח גליון לתפילין למעלה ולמטה, ושיעור הגליון הוא כמלא אטב הספרים, [=עץ סדוק העשוי להחזיק בסדק דפי קונטרס שלא יכפלו].

אבל לעניין דין ד' הנ"ל אין המנהג כן, אלא לעשות את הפרשיות סתומות, ואמר רב שיש לילך אחר המנהג, וכן רבי חלבו ראה את רב הונא נוהג כן.

ורב נחמן בר יצחק אמר, שאף רבי שמעון בן אלעזר לא אמר משמו של רבי מאיר, שיש לעשות את הפרשיות פתוחות, אלא שבדיעבד, אם עשה אותם פתוחות, המזוזה כשרה, אבל גם הוא מודה, שלכתחילה יש לעשות את הפרשיות סתומות.

פרשיות פתוחות וסתומות

שיטת רש"י

כשיש כתב בתחילת השורה, וגם בסוף השורה, ורווח באמצע, זה רווח של פרשה סתומה.

ויתכן שהוא הדין כשאין כתב בתחילת השורה, אלא רווח מעט, ואחר כך מתחיל הכתב, שזה נחשב רווח של פרשה סתומה, [שהרי כך המנהג בכתיבת פרשת והיה אם שמוע במזוזה, [ראה דוגמת מזוזה בדף ל"א ע"ב], והלכה היא שיש לעשותה סתומה].

שיטת רבינו תם על פי סידור קדמונים

שני אופנים לפרשה פתוחה – (א) כשמסיים פסוק באמצע שורה, ומניח חלק עד סופה, כשיעור כתיבת "למשפחותיהם". (ב) כשמסיים פסוק באמצע שורה, ומניח חלק עד סופה פחות משיעור כתיבת "למשפחותיהם", אבל מניח כל שורה שאחריה חלק, וכותב בשורה השלישית.

ושני אופנים לפרשה סתומה – (א) כשיש כתב בתחילת שורה ובסוף שורה, ויש רווח באמצע של שתי אותיות או יותר. [וזה לכאורה כשיטת רש"י]. (ב) כשמסיים כתב באמצע השורה או שליש השורה, ומניח חלק עד סופה, ומתחיל לכתוב בשורה הבאה תחת המקום שהניח חלק בשורה הקודמת, [וסתומה זו נקראת סתומה סדורה].

שיטת רבינו תם על פי מסכת סופרים

שלושה אופנים לפרשה פתוחה – (א) כשמניח בתחילת שורה רווח של שלוש אותיות ומתחיל לכתוב אחר הרווח. (ב) כשמסיים פרשה בסוף הדף מניח בתחילת הדף שורה חלקה ומתחיל לכתוב שורה שניה. (ג) כשמסיים פרשה בשורה אחרונה של הדף ונשאר בסוף השורה רווח של שלוש אותיות מתחיל בתחילת שורה ראשונה של הדף השני.

פרשה סתומה – כשיש כתב בתחילת שורה ובסוף שורה ויש רווח באמצע השורה. [ובדבר זה לכאורה הוא שווה לשיטות המבוארות לעיל].

שיטת התוס' על פי הירושלמי

פרשה פתוחה – היא פרשה שיש רווח חלק בתחילתה. [וזה כשיטת מסכת סופרים].

<< וכתבו התוס': מתוך כל הפירושים הללו [חוץ מפירוש רש"י] קשה על מנהגנו בכתיבת הפרשיות במזוזה, שאנו מניחים חלק בתחילת השורה של פרשה שניה, ואחר כך מתחילים, "והיה אם שמוע", ולכל הפירושים אין זה נקרא פרשה סתומה, ובש"ס כאן אמרו שנהגו לעשותה סתומה. ושמא אנו סומכים על הירושלמי, שחולק על ש"ס שלנו, ולפי הירושלמי יש לעשות את פרשיות המזוזה פתוחות. ומכל מקום, מאחר שאין הפרשיות סמוכות בתורה, הן נחשבות כפתוחה, בכל אופן שיהיה רווח ביניהן, ואף באופן שבשאר מקומות זה נחשב כסתום, כגון שהרווח רק באמצע שורה.

לדברי הכל, חליצה בסנדל עדיפה על חליצה במנעל, ולכן המנהג הוא לחלוץ בסנדל, ולפיכך, אם יבוא אליהו לבטל את המנהג, ולומר, שאין חולצים בסנדל, אין שומעים לו, כי המנהג דבר גדול הוא, ואין לבטלו.

ולעניין חליצה במנעל נחלקו חכמים :

לדעת רבה אמר רב כהנא אמר רב – כיום אין חולצים במנעל אלא בדיעבד, אבל לכתחילה לא, אולם אם יבוא אליהו לומר, שאף לכתחילה חולצים במנעל, שומעים לו.

ולדעת רב יוסף אמר רב כהנא אמר רב – אף שהמנהג לחלוץ בסנדל, מכל מקום גם כיום חליצה במנעל כשרה לכתחילה, אלא מאחר שאין המנהג בה אלא בסנדל, אם יבוא אליהו ויאמר שאין חולצים במנעל, שומעים לו, כי אינו מבטל בכך את המנהג.

לעשות מזוזה מספר תורה או מתפילין

ספר תורה שבלה, ותפילין שבלו, ונותר מהם מקום פרשת "שמע" או "והיה אם שמוע" אין עושים מהם מזוזה, לפי שאין מורידים מקדושה חמורה לקדושה קלה, ומי שיש בו פרשיות מרובות קדוש יותר, [בתורה פרשיות הרבה, בתפילין ארבע פרשיות, ובמזוזה רק שתי פרשיות].

- ולדעת האומרים, שכתיבת פרשיות המזוזה סתומות, כמו שהן בתורה, נצרך הדין הזה ללמד, שלא יעשה מזוזה מפרשה שלמה כפי שהיא בתורה, אף על פי שכתובה כמו שצריך במזוזה.

- ולדעת האומרים, שכתיבת פרשיות המזוזה פתוחות, שלא כמו בתורה, אף שאי אפשר לעשות מזוזה מפרשה שלמה, כפי שהיא בתורה, מכל מקום נצרך הדין הנ"ל ללמד, שלא יקח שורה אחת מהפרשה שבתורה, להשלימה כדין כתיבת מזוזה.

על מה כותבים תפילין ומזוזות

קלף ודוכסוסטוס הם שני חלקי העור. שחולקים אותו בעוביו. החלק החיצון קרוי קלף, וכותבים בו בצידו הפנימי, במקום שהופרד מהחלק הפנימי. והחלק הפנימי הקרוב לבשר קרוי דוכסוסטוס [דוך=מקום. סוסטוס=בשר], וכותבים בו בצידו החיצון, במקום שהופרד מהחלק החיצון.

תניא: הלכה למשה מסיני, תפילין נכתבים על הקלף, ומזוזה נכתבת על דוכסוסטוס.

- מתחילה אמרו, שדין זה מעכב את הכשר התפילין והמזוזה, ואם נכתבו תפילין על דוכסוסטוס, או שנכתבה מזוזה על הקלף, הם פסולים.

- ולאחר מכן אמרו, שדין זה אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד, גם תפילין וגם מזוזה כשרים על שני הדברים הללו.

- ולבסוף אמרו, שבתפילין דין זה מעכב, ואינן כשרות אלא על הקלף. אבל במזוזה, י"א שאין הדין הזה מעכב, ואף שלכתחילה יש לכותבה על דוכסוסטוס, בדיעבד אם כתבה על הקלף היא כשרה. וי"א שגם במזוזה הדין הזה מעכב ואינה כשרה אלא על הדוכסוסטוס.

שרטוט בתפילין ומזוזות

א. בתפילין.

לדברי הכל אין צריכים שרטוט.

ב. מזוזות.

לדעת רב מניומי בר חלקיה – הלכה למשה מסיני, שיש לשרטט את המזוזה. ולדעת רב חמא רבו אמר רב, שאם לא שרטט את המזוזה, היא פסולה.

ולדעת רבי ירמיה משום רבינו – מזוזות דינם כתפילין, ואינן צריכות שרטוט.

-

תפילין ומזוזות מותר לסופר לכתוב בעל פה, בלא לראות מכתב אחר את שעליו לכתוב, כי בני אדם מכירים ויודעים את הנוסח שיש לכתוב, ואינם טועים בדבר.

לשבת על מיטה שספר תורה מונח עליה

לדעת רב הונא – אסור לשבת על גבי מיטה שספר

תורה מונח עליה. [ואמר רבי חלבו, שראה את רב הונא, כשרצה לשבת על מיטה שהיה מונח עליה ספר תורה, שכפה תחילה כד על הארץ, והניח עליו את ספר התורה, ורק אחר כך ישב על המיטה].

ולדעת רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן – מותר לשבת על גבי מיטה שספר תורה מונח עליה. [ואם תשאל, הלא מעשה היה ברבי אלעזר, שהיה יושב על המיטה, ונזכר שספר תורה מונח עליה, ונשמט, וישב על גבי הקרקע, והיה דבר זה שישב על המיטה מצערו כהכשת נחש. הסיבה לכך, כי הושלך ספר התורה לארץ, והיה בכך בזיון מרובה, אבל אם לא היו משליכים אותו לארץ, אלא מניחים אותו במקום אחר, לא היה מצטער שישב על המיטה שהיה עליה תחילה ספר תורה].

כתבה אגרת פסולה

אמר רב יהודה אמר שמואל: מזוזה שכתבה כאגרת, כלומר, (א) שכתבה בלא שרטוט, (ב) ולא דקדק לכתוב בה חסרות ויתרות כמו בתורה. אלא כתבה כדרכו, כאגרת בעלמא, הרי זו פסולה. ודין זה למד בגזרה שווה, שנאמר במזוזה "וּכְתַבְתֶּם", וכעין זה נאמר במקום אחר לשון כתיבה ללמוד ממנו שכשם שבאותו מקום אם נכתב כאגרת הרי זה פסול כך במזוזה אם נכתבה כאגרת הרי זו פסולה.

- לפירוש ראשון של רש"י, הדין הזה למד בגזרה שווה מדין כתיבת גיטין, שנאמר בו, "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיִתָּת", וגט שנכתב כאגרת, הרי זה פסול שנאמר בו "סֵפֶר" ולא אגרת. [ורבינו תם הקשה על הפירוש הזה].

- ולפירוש שני של רש"י, הדין הזה למד בגזרה שווה, מהכתוב "כָּתַב זֶאת זְכוּן בְּסֵפֶר", ומאחר שנאמר בו "בְּסֵפֶר", יש לכתבו בדקדוק ולא כאגרת.

- ולפירוש שני של תוס', הדין הזה למד בגזרה שווה מדין כתיבת מגילת סוטה, שנאמר בו, "וְכָתַב אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֶּהֵן בְּסֵפֶר", ומגילת סוטה כאגרת פסולה, שנאמר בה "בְּסֵפֶר".

מדיני קביעת המזוזה

נאמר [בשתי הפרשיות הכתובות בתפילין], "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזַת בַּיִתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ", [כלומר במקום סגירת השער], ומכאן למדנו, שיש לתת את המזוזה על השער עצמו בחלל השער, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ולכן הנותן את המזוזה באופנים הבאים לא קיים מצוות מזוזה:

א. תלאה במקל.

כלומר, אם לא חיבר את המזוזה לפתח עצמו, אלא למקל שהניח על הפתח, לא קיים מצוות מזוזה.

ומכל מקום, לאנשי בית מונבז המלך היו מזוזות מחוברות למקלות, ושהיו לנים בפונקאות בדרכים, שהיו פטורים ממזוזה, כדין דירת ארעי, (כפי שיתבאר בעזה"י בפרק רביעי), היו מניחים את אותן מזוזות על פתחי הפונדקאות, לעשות זכר למזוזה.

ב. הניחה אחר הדלת.

כלומר, שלא קבע את המזוזה בשער בתוך חלל הפתח, אלא אחורי הכותל, לא קיים מצוות מזוזה.

<< ומבואר בגמרא, שהנותן את המזוזה באחד מהאופנים הללו, [במקום שחייב במזוזה], מלבד זה שלא יצא ידי חובתו, יש גם סכנת מזיקים בדבר, כי אין הבית משתמר מהמזיקים, אלא כשקבועה בו מזוזה בצורת הפתח כהלכתה.

© כל הזכויות שמורות י.א.ה.

bekitsur1@gmail.com

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

תרומות יתקבלו בברכה:

עבור הורביץ

בנק פאגי (52) סניף 183 חשבון 654248